

Лавренко Валерія Сергіївна,

кандидат історичних наук,

Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. Яворницького

valeriialavrenko@gmail.com

ПРОЄКТ «МУЗЕЙ ОНЛАЙН» ТА СПРИЧИНЕНІ НИМ ТРАНСФОРМАЦІЇ МУЗЕЙНОГО ЖИТТЯ: З ДОСВІДУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО 2020–2021 РР.

Дніпропетровський національний історичний музей імені Д.І. Яворницького спеціалізується на історії степового Придніпров'я і є однією з найдавніших українських музейних інституцій, яку було засновано у 1849 році. Обмеження діяльності на початку 2020 року у зв'язку із запровадженням карантину внаслідок поширення COVID-19 сприяв активізації музейної діяльності в онлайн-просторі. Працівниками музею своєчасно та якісно були адаптовані музейні заходи під новий цифровий формат. Успішно були проведені «Лекторій онлайн», «Ніч Музею», «День дітей у музеї» та ін. Автор стверджує, що проєкт «Музей онлайн» суттєво вплинув на традиційні формати музейної діяльності, зокрема фондову роботу, виставкову діяльність, просвітницьку активність та ін. Таким чином відбувається потреба вивчення трансформації музейної діяльності загалом та безпосередньо Дніпропетровського національного історичного музею імені Д.І. Яворницького внаслідок диджиталізації. На прикладі нового досвіду ДНІМ автор робить наступні узагальнення: необхідність створення нового просвітницького контенту для дітей, актуалізація ролі експонатів, поширення думки серед громадськості про можливість музейних проєктів поза фізичним простором музею, пошук балансу між тим, що музей дарує і що музей робить для виконання фінансового плану.

Ключові слова: диджиталізація, музейна діяльність, Дніпропетровський національний історичний музей, онлайн.

THE ONLINE MUSEUM PROJECT AND ENSUING TRANSFORMATIONS OF MUSEUM LIFE: THE 2020–2021 CASE OF DMYTRO YAVORNYTSKY NATIONAL HISTORICAL MUSEUM OF DNIPRO

Dmytro Yavornytsky National Historical Museum of Dnipro focuses on the history of the steppe Dnieper region and is one of the oldest Ukrainian museum institutions founded in 1849. The restriction of activities in early 2020 due to the COVID-19 quarantine contributed to the intensification of online museum activities. The museum staff adapted the museum events to the new digital format in a timely and high-quality manner. The following event were successfully conducted: "Online lectures", "Museum Night", "Children's Day in the museum", etc. The author states that the Online Museum project has significantly influenced the traditional formats of museum activities, including fundraising, exhibitions, outreach activities, etc. Thus, in view of digitalization, there is a need to study the transformation of museum activities in general and Dmytro Yavornytsky National Historical Museum of Dnipro in particular. Following the NHMD case, the author concludes about the need for creating new educational content for children, actualizing the role of exhibits, spreading public opinion about the option of outside museum projects, finding a balance between what the museum gives and what the museum does to implement the financial plan.

Key words: digitalization, museum activity, Dmytro Yavornytsky National Historical Museum of Dnipro, online.

14 березня 2020 р. у Дніпропетровському національному історичному музеї імені Д.І. Яворницького (далі – ДНІМ) було введено жорсткий карантин у зв'язку з епідемією COVID-19. Сам факт введення жорсткого карантину для ДНІМ не був виключенням,

спорожнілі зали всіх музейних установ в Україні. Однак, що було унікального у досвіді ДНІМ, що дає можливість виносити його приклад у якості певного case-study, так це доволі швидке переведення роботи музею у формат онлайн.

3 квітня 2020 р. у ДНІМ стартував проєкт «Лекторій онлайн», з 3 квітня по 9 травня музей щоденно готував одну лекцію, яка презентувалася на сторінці ДНІМ у Facebook <https://www.facebook.com/yavornytskiymuseum>, 18 травня 2020 р. ДНІМ став одним з небагатьох музеїв України, який провів акцію «Ніч Музеїв» у форматі онлайн (6 годин неперервного ефіру) [3], 1 червня 2020 р. музей провів також ще одну масштабну онлайн-акцію «День дітей у музеї» (11 просвітницьких відео, загальною тривалістю 2,5 години). У форматі онлайн транслювалися ряд наукових подій музею: II Всеукраїнський форум «Ідентичність в історії: міждисциплінарний вимір» (16–17 липня 2020 р.), круглий стіл «Україна та Німеччина у світових війнах» (22 жовтня 2020 р.), День жінок та дівчат у науці (11 лютого 2021 р.) тощо.

Однак, жорсткий карантин змінився адаптивним, а за ним прийшов карантин вихідного дня, трохи пізніше – поділ України на зони в залежності від карантинних обмежень. Відвідувачі повернулися до музею, хоч і в обмеженій кількості. Формат взаємодії ДНІМ з відвідувачем перетворився з суто онлайн-інтерації на гібридний (при роботі постійної експозиції музей продовжує випускати просвітницькі ролики). І наразі стає актуальним переосмислення довготривалих трансформацій музейного життя, пов'язаних з реалізацією онлайн-ініціатив, що стали своєрідною відповіддю музейників на виклики пандемії COVID-19. Як виявилось, реалізація проєкту «Музей онлайн» суттєво вплинула на «традиційні» сфери музейного життя, як то фондоутворення, виставкова робота, робота з дітьми, тощо.

Коротко розглянемо зміни в музейному житті, спричинені викликом діджиталізації:

1. Необхідність створення кардинально нового просвітницького контенту для дітей. На момент початку жорсткого карантину ДНІМ мав певну кількість напрацьованих майстер-класів для дітей, які зі стабільним успіхом повторювалися для маленьких гостей (кожного разу нових) протягом декількох років [2, с. 10–97]. Зокрема, це майстер-клас «Козацька наука» (передбачає вивчення елементів церковнослов'янського письма паралельно з екскурсією зали історії козацтва), майстер-клас «Шоколадні історії» (малювання шоколадом разом з оповіддю про історію продукту),

майстер-клас «Літо в капелюсі» (вдягання капелюхів, стилізованих під різні епохи, з паралельною оповіддю про історичних осіб, кому могли належати ці атрибути) тощо. Однак, в рамках жорсткого карантину всі ці майстер-класи були зафільмовані і викладені у відкритий доступ. Тож втратило сенс пропонувати їх за гроші відвідувачам. Відповідно, музейники розробили (і продовжують розроблювати практично під кожен новий інформаційний привід) серію нових (звичайно, мається на увазі в рамках ДНІМ, а не з точки зору наукової новизни) дитячих активностей: майстер-клас «Вогонь у епоху, коли не було сірників», виготовлення прикрас, стилізованих під прикраси половців, писанкарство, виготовлення ляльок-мотанок, виготовлення свищиків з глини. Проєкт «Музей онлайн» навчив музейників тому, що не можна п'ять років пропонувати аудиторії одні й ті самі активності.

2. Повернення уваги до «Його Величності Експонату». До початку карантину у музейному середовищі тривала жорстка боротьба між музеєм доби модерну і музеєм наративним. Прихильники модерного музею стверджували першість експонату у музейній справі, від якого відштовхується оповідь; прихильники наративного музею виступали за першість меседжів, які музей прагне донести до відвідувача, і може їх донести через експонат, арт-об'єкт, реконструкцію, візуалізацію, тощо. Модерний музей відстоює давнє правило екскурсії, озвучене у радянських підручниках «предмет-показ-рассказ» (предмет-показ-розповідь), де предмет – наріжний камінь; наративний музей відстоює право на першість за оповіддю про історичну особу чи подію, закарбовану у предметі [1, с. 115–119]. На початок 2020 р. у ДНІМ можна було констатувати «тактичну перемогу» наративного музею.

Однак, проєкт «Музей онлайн» констатував високий запит аудиторії на відео, побудовані довкола одного предмету. Молодь, вихована соціальними мережами на кшталт Instagram, виявила максимальний інтерес до візуально привабливого контенту. Затребуваними стали відео з деталізуванням вишиваних сорочок, грецьких монет чи скіфських люстерок з колекції ДНІМ. А отже, експонат, хоча б частково «відновив свої позиції». Особливо це простежується у виставковій роботі. Виставка

вибудовується одразу з розумінням того, що екскурсія по ній буде перекладена у відео-формат, а отже, візуальна привабливість посуває на другий план гостроту питань, піднятих у виставці.

3. Укорінення у суспільстві думки про можливість музейних проєктів поза музеєм.

Проєкт «Музей онлайн» дозволив похитнути ряд негативних соціальних стереотипів щодо музею, як місця, у якому час застиг і у якому нічого не змінюється. Онлайн-активності ДНІМ актуалізували музейний продукт поза традиційною оглядовою екскурсією, відповідно, нова музейна аудиторія почала асоціювати ДНІМ зі схильністю до експериментів у форматах взаємодії з відвідувачем. Продовженням проєкту «Музей онлайн» стало постійне функціонування простору під відкритим небом та проведення на ньому лекцій на історичну тематику, концертів, поетичних читань, зустрічей різних спільнот, пленерів тощо.

4. Постановля проблеми пошуку балансу між тим, що музей дарує і що музей робить для виконання фінансового плану (який не скасував карантин).

На початку карантину ДНІМ був дуже щедрим до своєї аудиторії, виклавши в онлайн-формат майстер-класи, якими можна було зайняти дітей у час, коли вся родина змушена була знаходитися у своєму помешканні у режимі 24/7, проводячи відеоекскурсії пустими залами, роблячи віртуальні подорожі до фондосховищ. Однак, це привчило відвідувачів музею до того, що весь музейний продукт є безкоштовним. Сьогодні ми стикаємося з вимогами підписників у соціальних мережах проводити онлайн-трансляцію різноманітних подій музею, особливо тих, на яких музей якраз і розраховує наблизитись до виконання фінансової звітності. Питання пошуку балансу між реалізацією соціальної місії музею та моральних обов'язків соціуму щодо музею постає як ніколи гостро.

Насамкінець варто констатувати, що досвід проєкту «Музей онлайн» привів до ряду змін у житті ДНІМ, як, в принципі карантинні обмеження 2020–21 рр. змінили світ загалом і музейну справу зокрема. І ключова зміна для ДНІМ – це вміння швидше та динамічніше адаптуватися до викликів часу.

Список використаних джерел:

1. Зубар М. Трансформація функцій музею і виникнення наративних експозицій у сучасних умовах. *Текст і образ: актуальні проблеми історії мистецтва*. 2020. № 1. С. 114–121.
2. Капустіна Н. І., Івлева С. В. Ми мандруємо музеєм. Путівник по національному історичному музею імені Д. І. Яворницького для батьків та дітей. Д., 2011. 117 с.
3. Ніч музеїв online. URL: http://www.museum.dp.ua/news_1123.html